

IJTIMOIIY TARMOQLARDA TIL O'ZGARISHLARI

Abdurahimova Mohigul

O'zDJTU Ingliz tili va adabiyoti, 1-fakultet, 2307-guruh talabasi

Saloxiddinova Sayyora

O'zDJTU Ingliz tili 1-fakultet, Umumiy tilshunoslik kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur ishda ijtimoiy tarmoqlarda til o'zgarishlari tahlil qilinadi. Unda qisqartmalar, aralash til, emojilar, neologizmlar va slang kabi lingvistik hodisalar hamda ularning sabablari – tezkor muloqot, globalizatsiya va texnologik omillar yoritilgan. Natijada ijtimoiy tarmoqlar tilni soddalashtirishi va yangi ifoda vositalarini yaratishi bilan birga, adabiy til me'yorlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy tarmoqlar, til o'zgarishi, qisqartmalar, aralash til (code-switching), emojilar, neologizmlar, slang, globalizatsiya, raqamli kommunikatsiya, til rivoji.

Abstract. This paper analyzes language changes in social media, focusing on linguistic phenomena such as abbreviations, code-switching, emojis, neologisms, and slang, as well as their causes, including fast communication, globalization, and technological factors. The study concludes that social media simplifies language and creates new means of expression, but may also negatively affect literary language norms.

Key words: Social media, language change, abbreviations, code-switching, emojis, neologisms, slang, globalization, digital communication, language development.

Аннотация. В данной работе анализируются изменения языка в социальных сетях, включая такие лингвистические явления, как сокращения, код-свитчинг, эмодзи, неологизмы и сленг, а также их причины — быстрое общение, глобализация и технологические факторы. В результате установлено, что социальные сети упрощают язык и создают новые средства выражения, но могут негативно влиять на нормы литературного языка.

Ключевые слова: Социальные сети, языковые изменения, сокращения, код-свитчинг, эмодзи, неологизмы, сленг, глобализация, цифровая коммуникация, развитие языка.

Hozirgi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda ijtimoiy tarmoqlar inson hayotining ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Bugungi kunda millionlab insonlar kunlik muloqot, axborot almashish va fikr bildirish jarayonlarini aynan Telegram, Instagram, TikTok kabi platformalar orqali amalga oshirmoqda. Natijada, bu platformalar nafaqat ijtimoiy hayotga, balki til rivojiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, yoshlar nutqida ijtimoiy tarmoqlar orqali shakllangan yangi til birliklari, iboralar va uslublar keng qo'llanilmoqda.

So'nggi o'n yilliklarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida insoniyat hayotida tub burilishlar yuz berdi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi muloqotning yangi shaklini vujudga keltirdi. Telegram, Instagram, TikTok, Facebook kabi platformalar nafaqat axborot almashish vositasi, balki global miqyosdagi kommunikativ makon sifatida shakllandi. Ushbu jarayon esa

tabiiy ravishda til tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Chunki til har doim jamiyatdagi o'zgarishlarga moslashuvchi dinamik tizim hisoblanadi. Ijtimoiy tarmoqlar insonlar o'rtasidagi muloqotni tezlashtirdi va soddalashtirdi. Avvallari yozma nutq rasmiy va puxta o'ylangan shaklda bo'lsa, bugungi kunda u tezkor, qisqa va ko'pincha norasmiy ko'rinishga ega bo'lib bormoqda. Natijada til ham ushbu jarayonga moslashib, yangi xususiyatlar kasb etmoqda. An'anaviy yozma nutqda grammatik qoidalar, imlo va uslubga qat'iy rioya qilinishi talab etilgan bo'lsa, ijtimoiy tarmoqlarda bu me'yorlar ko'pincha buziladi yoki soddalashtiriladi. Bu esa tilning funksional jihatdan yangi shaklga o'tayotganini ko'rsatadi.

Ijtimoiy tarmoqlarda foydalanuvchilar axborotni tez yetkazish va qisqa vaqt ichida fikr almashish ehtiyoji bilan yashaydilar. Shu sababli ular til vositalaridan maksimal darajada iqtisodiy foydalanishga harakat qiladi: ortiqcha grammatik shakllarni qisqartiradi, murakkab sintaktik tuzilmalardan voz kechadi hamda fikrni ixcham va sodda tarzda ifodalaydi. Natijada yozma nutqda qisqartmalar, fonetik yozuv va noan'anaviy imlo shakllari keng tarqaladi. Masalan, "**rahmat**" o'rniga "**rhm**", "**yaxshi**" o'rniga "**yaxw**" kabi yozuvlar uchraydi, ba'zan esa unlilar tushirib qoldiriladi. Bunday soddalashtirishlar nafaqat vaqtni tejaydi, balki yozma nutqni og'zaki nutqqa yaqinlashtiradi. Og'zaki muloqotda so'zlar tabiiy ravishda qisqartiriladi va talaffuzga moslashadi. Shu jihatdan ijtimoiy tarmoqlardagi yozuvlar nutqning tabiiy evolyutsiyasi sifatida og'zaki uslubga moslashib borayotganini ko'rsatadi. Bundan tashqari, qisqartmalar norasmiy va yaqin muloqot muhitini shakllantiradi, do'stlar orasidagi kommunikatsiyani yanada samimiy va qulay qiladi.

Ijtimoiy tarmoqlarda kuzatiladigan yana bir muhim hodisa aralash til, ya'ni code-switchingdir. Bu bir muloqot jarayonida ikki yoki undan ortiq tilning birgalikda qo'llanishini anglatadi. Masalan, "Bugun meeting bor" yoki "Postni share qilib yubor" kabi iboralarda o'zbek va ingliz tillari aralash ishlatiladi. Code-switching hodisasi bir nechta omillar bilan izohlanadi. Avvalo, globalizatsiya va ingliz tilining xalqaro ahamiyati muhim rol o'ynaydi, chunki ko'plab texnologik va internet atamaları aynan ingliz tilida keng tarqalgan. Shuningdek, texnologik terminlar va internet jargonining ko'pligi til aralashuvini kuchaytiradi: "storyga qo'shdim", "postni comment qildim" kabi iboralar bunga misoldir. Bundan tashqari, aralash til yoshlar uchun o'z identitetini ifodalash vositasi bo'lib xizmat qiladi, ularni zamonaviy va global muhitga moslashgan shaxs sifatida ko'rsatadi. Umuman olganda, code-switching tilning moslashuvchan va dinamik ekanini ko'rsatadi. U yangi so'zlarning kirib kelishiga va til boyishiga xizmat qiladi, biroq haddan tashqari qo'llanilganda milliy tilning sof shakliga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlarda emoji'lar ham muhim kommunikativ vositaga aylangan. Foydalanuvchilar hissiyotlarini tez va aniq ifodalash uchun matn o'rniga turli belgilar orqali xursandlik, xafalik yoki hayratni ifodalaydilar. Masalan, kulib turgan emoji xursandlikni, yig'layotgan emoji esa xafalikni bildiradi. Ba'zan esa butun fikr faqat emoji'lar orqali yetkazilishi mumkin. Bu holat yozma nutqni ixchamlashtiradi, unga emotsional tus beradi va muloqotni tezlashtiradi. Shu bilan birga, emoji'lar tilning vizual ifoda imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ijtimoiy tarmoqlar tilga yangi so'zlar va tushunchalarni ham olib kiradi. "Blogger", "kontent", "layk bosmoq" kabi neologizmlar zamonaviy kommunikatsiyada keng qo'llaniladi. Ular yangi realiyalarni ifodalashga xizmat qilib, tilning leksik boyligini

oshiradi va uning moslashuvchanligini kuchaytiradi. Shu orqali milliy til global kommunikatsiya jarayoniga integratsiyalashadi.

Yoshlar orasida esa norasmiy til, ya'ni slang keng tarqalgan. “Zo‘r”, “gap yo‘q”, “top”, “cringe” kabi so‘zlar rasmiy nutqdan farq qilib, muloqotga erkinlik va hissiylik beradi. Slang ijtimoiy guruhlar ichida o‘ziga xos identitetni shakllantiradi va yoshlar submadaniyatini ifodalaydi. U zamonaviy tilning jonli va dinamik xususiyatini namoyon etadi.

Ijtimoiy tarmoqlarda til o‘zgarishlarining bir nechta asosiy sabablari mavjud. Birinchidan, tezkor va ixcham muloqot zarurati muhim o‘rin tutadi. Foydalanuvchilar onlayn muhitda fikrni qisqa va tez yetkazishga intilgani uchun so‘zlarni qisqartirish, murakkab grammatik tuzilmalardan voz kechish va sodda ifodalarni qo‘llash keng tarqaladi. Ikkinchidan, texnologik platformalarning o‘ziga xosligi ham tilga ta’sir ko‘rsatadi, chunki har bir tarmoqning formati va cheklovlari nutqni ixchamlashtirishni talab qiladi. Uchinchidan, globalizatsiya va ingliz tilining keng tarqalishi muhim omil hisoblanadi. Ingliz tili global kommunikatsiyada asosiy vosita bo‘lgani sababli, ko‘plab texnologik atamalar va yangi tushunchalar ona tilida emas, balki ingliz tilida qo‘llaniladi. To‘rtinchidan, yoshlar submadaniyati va trendlarni kuzatish ehtiyoji ham til o‘zgarishiga ta’sir qiladi. Yoshlar o‘zini zamonaviy va global muhitga mos shaxs sifatida namoyon etish uchun tilni aralashtiradi, slang va emojilar orqali o‘z identitetini ifodalaydi.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar lingvistik yangiliklarni tez tarqatadi va tilni doimiy ravishda yangilanib boradigan, moslashuvchan tizimga aylantiradi. Bu esa kommunikatsiyani yanada tez va interaktiv qiladi.

Ijtimoiy tarmoqlarda til o‘zgarishlarining ijobiy jihatlari ham mavjud: muloqot tezlashadi va qulaylashadi, til yangi shakllar bilan boyiydi, ijodkorlik va erkin ifoda imkoniyati kengayadi. Neologizmlar, slang va emojilar tilning ifoda imkoniyatlarini oshiradi. Biroq salbiy jihatlari ham kuzatiladi. Adabiy til me’yorlarining buzilishi, imlo va grammatik xatolarning ko‘payishi, savodxonlik darajasining pasayishi ehtimoli mavjud. Shuningdek, haddan tashqari chet tillar va norasmiy birliklarning ko‘p qo‘llanilishi milliy tilning normativ shakliga ta’sir qilishi mumkin. Shunga qaramay, ijtimoiy tarmoqlarda tilning moslashuvchanligi va ijodiy boyligi zamonaviy kommunikatsiya jarayonini rivojlantiradi. Bu holat tilning dinamik xususiyatga ega ekanini va ijtimoiy-madaniy o‘zgarishlarga mos ravishda doimiy rivojlanib borishini ko‘rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva S. — Zamonaviy o‘zbek tili va yangi leksika.
2. Karimov S. — O‘zbek tilshunosligi masalalari.
3. To‘lanboyeva M. Ijtimoiy tarmoqlarda til madaniyatining pasayishi
4. Yo‘ldoshev B. Nutq madaniyati va adabiy til. – Toshkent, 2020.
5. Zamonaviy o‘zbek tili va internet nutqi. – Toshkent, 2022.
6. O‘zbek tilining ijtimoiy tarmoqlardagi rivoji. Ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent, 2023.